

O'ZBEK VA ITALYAN ADABIYOTIDA RUHIY KECHINMALARNING BADIY IFODASI

Botirova Diyora Shodyor qizi

O'zbekiston davlat Jahon Tillari universiteti 2-kurs magistranti

E-mail: diyorasultanova7@gmail.com

+998998806326

Annotatsiya: Mazkur tezisdagi o'zbek va italyan adabiyotida ruhiy kechinmalarning badiiy ifodasi qiyosiy tahlil qilinadi. Har ikki adabiyotda insonning ichki dunyosi, ruhiy iztiroblari va emotsional holatlari poetik obrazlar orqali ifodalanadi. O'zbek adabiyotida bunday kechinmalar ko'proq ijtimoiy muhit va milliy qadriyatlar bilan uyg'un holda namoyon bo'lsa, italyan adabiyotida, xususan Alda Merini she'riyatida, individual psixologik tajriba va diniy ramzlar asosida tasvirlanadi.

Kalit so'zlar: ruhiy kechinma, poetik obraz, qiyosiy adabiyotshunoslik, Alda Merini, o'zbek adabiyoti.

Аннотация: В тезисе проводится сравнительный анализ художественного выражения психологических переживаний в узбекской и итальянской литературе. В узбекской литературе внутренние состояния человека отражаются в тесной связи с социальными условиями и национальными традициями, тогда как в итальянской, особенно в поэзии Альды Мерини, они выражаются через индивидуальный опыт и религиозно-символические образы.

Ключевые слова: психологическое переживание, поэтический образ, сравнительное литературоведение, Альда Мерини, узбекская литература.

Annotation: This thesis provides a comparative analysis of the literary representation of psychological experiences in Uzbek and Italian literature. In Uzbek literature, inner feelings are often depicted in close relation to social environment and national values, whereas in Italian literature, particularly in Alda Merini's poetry, they are expressed through individual psychological experience and religious-symbolic imagery.

Keywords: psychological experience, poetic image, comparative literature, Alda Merini, Uzbek literature.

Kirish

Adabiyot insonning ruhiy olami va ichki kechinmalarini tasvirlashning eng qudratli vositasidir. Har bir xalq adabiyoti o'ziga xos poetik usullar orqali inson ruhiyatini badiiy

ifodalashga intilgan. O'zbek va italyan adabiyotlari ham bu borada o'ziga xos yondashuvlarga ega bo'lib, ular orasida qiyosiy tahlil o'tkazish, milliy madaniyatlar, tarixiy tajriba va estetik qarashlarning qanday uyg'unlashishini ko'rsatib beradi.

O'zbek adabiyotida ruhiy kechinmalar ko'pincha ijtimoiy hayot, urf-odatlar va milliy qadriyatlar bilan chambarchas bog'liq holda tasvirlanadi. Masalan, Cho'lpon, Abdulla Qodiriy yoki O'tkir Hoshimov asarlarida qahramonlarning ichki kechinmalari ularning jamiyatdagi o'rni, oilaviy munosabatlari va milliy ma'naviy qadriyatlar bilan bog'liq tarzda ifodalanadi. Bunday asarlarda ruhiy iztiroblar ko'pincha ijtimoiy adolatsizlik, muhabbat, orzu-umidlar yoki tarixiy voqealar bilan tutashib ketadi.

Italyan adabiyotida esa ruhiy kechinmalarning badiiy ifodasi ko'proq individual psixologik tajribaga asoslanadi. Ayniqsa XX asr shoira Alda Merini ijodida inson ruhiyatining eng nozik qatlamlari, azob-uqubatlari va ilohiy izlanishlari kuchli emotsional va ekspressiv uslubda ifodalangan. Merini uchun ruhiy kechinmalar badiiy matnning markazida turadi: ularning poetik kuchi metafora, antonimiya, diniy ramzlar va emotsional leksika orqali yuzaga chiqadi.

Mazkur tadqiqotning dolzarbligi shundaki, o'zbek va italyan adabiyotidagi ruhiy kechinmalarni qiyosiy tahlil qilish orqali ikki xil madaniyatdagi poetik tafakkur va badiiy obrazlar tizimini chuqurroq anglash imkoniyati tug'iladi. Qolaversa, tarjimashunoslik nuqtayi nazaridan ham ruhiy kechinmalarning o'zbek tilida qay darajada ifodalanishi, ularning semantik va stilistik xususiyatlari dolzarb masala hisoblanadi.

Shu asosda ushbu tezis o'zbek va italyan adabiyotida, xususan Alda Merini she'riyatida ruhiy kechinmalarning lingvopoetik xususiyatlarini o'rganishga qaratilgan.

Tahlil va muhokama

O'zbek va italyan adabiyotida ruhiy kechinmalarni badiiy ifodalash turlicha usullar orqali namoyon bo'ladi. Har ikki adabiyotning o'ziga xos jihatlarini tahlil qilish ruhiyatning poetik talqinini chuqurroq anglash imkonini beradi.

1. O'zbek adabiyotida ruhiy kechinmalar.

O'zbek adabiyotida ruhiy kechinmalar ko'pincha ijtimoiy-madaniy hayot bilan uyg'un holda tasvirlanadi. Masalan, Cho'lponning she'rlarida inson qalbidagi iztirob, orzu va umidlar milliy uyg'unish, erkinlik g'oyalari bilan chambarchas bog'liqdir. Abdulla Qodiriyning "O'tkan kunlar" romanida Otabek va Kumush obrazlari orqali sevgi, sadoqat, iztirob va umidsizlik kabi ruhiy holatlar badiiy talqin etiladi. Shu tariqa o'zbek adabiyotida ruhiy kechinmalar ko'proq ijtimoiy va milliy qadriyatlar bilan uzviy bog'liq bo'ladi.

O'tkir Hoshimov ijodida esa insoniy tuyg'ular, ota-ona mehr-muhabbati, farzandlik burchi kabi masalalar qahramonlarning ruhiy iztiroblari orqali yoritiladi. Bu esa o'zbek adabiyotida ruhiy kechinmalar ko'pincha oila, jamiyat va ma'naviy qadriyatlar kontekstida talqin etilishini ko'rsatadi.

2. Italyan adabiyotida ruhiy kechinmalar.

Italyan adabiyotida, ayniqsa XX asr ijodida, ruhiy kechinmalar ko'proq individual psixologik tajriba orqali ifodalanadi. Alda Merini she'riyati bunga yorqin misoldir. U o'z hayotidagi ruhiy sinovlar, psixiatriya muassasasida o'tkazgan yillari, muhabbat va yo'qotish iztiroblarini kuchli ekspressivlik bilan ifodalaydi. Masalan, u shunday yozadi:

“La follia è la mia patria, dove parlo una lingua che solo Dio capisce.”

(Telbalik – mening vatanim, bu yerda men faqat Xudo tushunadigan tilda so'zlayman.)

Bu misolda ruhiy iztirob poetik metafora vositasida ramziy ma'noga ega bo'ladi. O'zbek adabiyotida “telbalik” odatda salbiy tushuncha bo'lsa, Merinida u ijodiy ilhom va erkinlik manbai sifatida ko'rinadi.

3. Qiyosiy jihatlar

O'zbek va italyan adabiyotini qiyosiy tahlil qilish shuni ko'rsatadiki, ruhiy kechinmalar ifodasida umumiylik ham, farqlilik ham mavjud.

- Umumiylik shundaki, har ikki adabiyotda inson qalbidagi iztirob va sevgi eng asosiy poetik mavzulardan biridir.

Farqlilik esa shundaki, o'zbek adabiyotida ruhiy kechinmalar ko'proq jamiyat va ma'naviy qadriyatlarga bog'langan bo'lsa, italyan adabiyotida ular individual psixologik tajribaga asoslanadi.

4. Tarjimadagi muammolar

Ruhiy kechinmalarni tarjima qilishda asosiy muammo – bu emotsional rang-baranglikni va madaniy konnotatsiyalarni to'liq yetkazishdir. Masalan, italyan tilidagi “silenzio d'amore” (*muhabbat sukunati*) iborasini o'zbekchaga oddiy “sukunat” deb tarjima qilish mumkin, lekin u holda emotsional kuch yo'qoladi. Shuning uchun bunday iboralarni “muhabbat sukunati” yoki “sevgi jimligi” tarzida berish lozim.

Xulosa

O'zbek va italyan adabiyotida ruhiy kechinmalar masalasi inson qalbining eng nozik qatlamlarini ochib berishda asosiy poetik vositalardan biri sifatida namoyon bo'ladi. Har ikki adabiyotda insonning ichki dunyosi, sevgi, iztirob, umid va umidsizlik singari ruhiy holatlar badiiy obrazlar orqali yoritiladi.

O'zbek adabiyotida bu kechinmalar ko'proq ijtimoiy hayot, milliy qadriyatlar va oilaviy muhit bilan bog'liq holda tasvirlanadi. Cho'lpon, Qodiriy, Hoshimov kabi adiblarning asarlarida shaxsiy iztirob jamiyat taqdiri va millatning ruhiy uyg'onishi bilan uzviy birlashib ketadi.

Italyan adabiyotida, xususan, Alda Merini ijodida ruhiy kechinmalar individual psixologik tajriba sifatida namoyon bo'ladi. Shoir o'zining shaxsiy hayoti, psixologik iztiroblari va diniy-falsafiy mulohazalarini she'riy obrazlarda ifodalaydi. Uning ijodida "telbalik", "sukunat", "sevgi" kabi tushunchalar ko'p qatlamli ramzga aylanib, o'quvchiga inson ruhiyati cheksizligini anglatadi.

Qiyosiy tahlil shuni ko'rsatadiki, o'zbek adabiyotida ruhiy kechinmalar jamiyat va ma'naviy qadriyatlar bilan uyg'un holda, italyan adabiyotida esa individual tajribaga asoslanib yoritiladi. Shu bois, tarjima jarayonida faqat lingvistik moslik emas, balki madaniy va emotsional kontekstni ham to'liq yetkazish zarur.

Shunday qilib, o'zbek va italyan adabiyotidagi ruhiy kechinmalarni qiyosiy o'rganish nafaqat tarjimashunoslik, balki adabiyotshunoslik uchun ham muhim ilmiy vazifa hisoblanadi. Bu ikki adabiyot o'rtasidagi umumiylik va farqliliklarni tahlil qilish inson ruhiyatining poetik talqinini kengroq tushunishga yordam beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Cho'lpon, A. Q. *Kecha va kunduz*. Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi nashriyot, 2019.
2. Qodiriy, A. *O'tkan kunlar*. Toshkent: Sharq nashriyoti, 2018.
3. Hoshimov, O. *Dunyoning ishlari*. Toshkent: Sharq nashriyoti, 2017.
4. Merini, A. *La Terra Santa*. Milano: Scheiwiller, 1984.
5. Merini, A. *Vuoto d'amore*. Milano: Mondadori, 1994.
6. Borgna, E. *Eugenio Borgna racconta Alda Merini*. Milano: Feltrinelli, 2002.
7. Rosa, G. *Alda Merini: L'arte di una donna fragile*. Torino: Einaudi, 2011.